

Tourism and Environmental Law – a Complex and Tense Relationship

[Turismul și dreptul mediul – o relație complexă și tensionată]

Cristian BOCANCEA¹

¹ Professor Ph.D., "Petre Andrei" University of Iași, Romania, e-mail: acbocancea@yahoo.com

Sorin BRAȘOVEANU²

² Lecturer Ph.D., "Petre Andrei" University of Iași, Romania, e-mail: brasoveanu.sorin@yahoo.com

Abstract

"Excessive tourism", practiced in recent decades of global freedom and prosperity, accessible to a huge part of the planet's population, produces many economic benefits, but entails environmental risks (both natural and anthropogenic). Criticizing the tourism-centered economic development model, many experts warn of the need to secure nature and society from the irreversible damage generated by the tourism activities who ignore environmental legislation. Recently, the idea of environmental protection has strongly penetrated the field of tourism, where there is talk of heritage protection, ecology and sustainability. Promoting environmentalism in the tourism economy can be effectively achieved through the activity of tourist guides.

Keywords: environmental law; excessive tourism; sustainable tourism.

How to cite: Bocancea, C., & Brașoveanu, S. (2026). Tourism and Environmental Law – a Complex and Tense Relationship. *Anuarul Universității "Petre Andrei" din Iași, Fascicula: Drept, Științe Economice, Științe Politice*, 36, 60-70.
<https://doi.org/10.63331/upalaw/36/06>

Introducere

În structura actuală a economiei globale, turismul (ca domeniu al economiei terțiare) se remarcă prin creșterea constantă a contribuției sale la PIB-ul multor țări care au de oferit atracții naturale și / sau culturale și care știu să-și gestioneze sustenabil resursele. Turismul aduce venituri considerabile, echilibrând balanța de plăți și schimburile valutare ale statelor, creând milioane de locuri de muncă și promovând imaginea unor colectivități locale și naționale. Dar aceste aspecte pozitive ale turismului sunt însoțite uneori de așa-numite „externalități negative” – efecte nedorite asupra mediului natural și antropic. Din acest motiv, observăm că în ultimele două-trei decenii s-a temperat mult propaganda referitoare la turism ca „pariu al dezvoltării” (predilect pentru țările mai sărace), devoalându-se neajunsurile create de acest sector de activitate.

Principalele reproșuri la adresa turismului „excesiv” privesc riscurile de mediu care îl acompaniază în mod inevitabil (poluarea, în principal), riscurile la care este supus patrimoniul cultural (comerțul ilicit cu artefacte antice, de exemplu), iar pe de altă parte neajunsurile create localnicilor din zonele turistice foarte frecventate (disconfort fonic, aglomerație permanentă, prețuri ridicate pentru bunurile de consum, dar mai ales pentru chiriile și prețurile locuințelor).

La confluența dorinței firești a turiștilor de a explora lumea în scopuri culturale și de *loisir* cu dreptul localnicilor de a-și duce viața în liniște, fără riscuri de mediu și fără a suporta efectele secundare ale profitului operatorilor turistici, se profilează noile politici privind turismul ecologic și sustenabil; buna lui funcționare presupune o corelare inteligentă a legislației specifice turismului cu cea de protecție a mediului.

Originea și semnificația modernă a turismului

În vremurile de început ale civilizației umane, nu exista ideea de a face turism. Cu toate acestea, oamenii călătoreau pe uscat și pe ape, fie în scopuri comerciale, fie pentru a împlini ritualuri religioase (pelerinaje la locuri considerate sacre); nu în ultimul rând, grupuri mari de oameni înarmați se deplasau dincolo de teritoriile lor de baștină, în scop de război și cucerire. De la călătoriile consemnate de poemele homerice sau de istoriile războinice ale lui Iulius Caesar și ale lui Tacitus, până la cele evocate în povestirile referitoare la întâmplări petrecute pe Drumul Mătăsii sau în seraiurile orientale, toate exprimă o dorință irezistibilă a vechilor popoare de a cunoaște locuri și oameni noi, de a aduna experiențe culturale și religioase, iar uneori de a se destinde, pur și simplu (să ne amintim de călătoriile reginei Cleopatra la băile din Hierapolisul antic – Pamukkaleul de azi –, de plimbările terapeutice pe care patricienii romani le făceau la siturile termale din Aachen, Baden-Baden și Herculane). O combinație similară de mobiluri economice, religioase și euristice a stat și la baza călătoriilor din zorii modernității, când europenii s-au aventurat în largul Atlanticului, în ceea ce posteritatea va defini ca „marile descoperiri geografice”.

Una dintre trăsăturile comune ale experiențelor umane evocate mai sus a fost, fără îndoială, generarea unui *impact semnificativ al prezenței călătorilor străini asupra mediului natural și asupra culturilor indigene „vizitate”* (sau cucerite). De exemplu, Alexandru cel Mare a schimbat geografia gurilor Nilului, demarând construcția orașului care avea să-i poarte numele. Romanii au modificat peisajul natural din Galileea până în Britania, construind limesuri, caste, drumuri, viaducte, apeducte sau așezări urbane întregi, devenite poli de atracție pentru popoarele mai puțin civilizate; pe drumurile romane, o întreagă rețea de hanuri și de mici garnizoane facilita călătoria rapidă și sigură cu poștalioane cu orar regulat

sau cu alte vehicule, peste tot în imperiu. Un alt exemplu de intervenție radicală asupra mediului ni-l oferă conchistadorii medievali spanioli, care au dus în Lumea Nouă boli europene ce au decimat popoarele amerindiene (forța lor de muncă fiind curând suplinită prin aducerea de sclavi africani pe plantațiile din cele două Americi). Ceva mai recent, de la finele secolului al XIX-lea, marile puteri coloniale occidentale au accelerat exploatarea resurselor naturale ale coloniilor de peste mări (rezerve minerale, lemn nobil, produse agricole etc.), producând și primele accidente de mediu. Astfel, călătorii din toate timpurile și-au lăsat pretutindeni amprenta prezenței lor (uneori benefice, alteori dăunătoare), ca elemente exogene.

Tot din veacul al XIX-lea, însă, călătoriile occidentalilor au început să aibă și alte scopuri decât comerțul cu mărfuri coloniale, cucerirea de teritorii și creștinarea popoarelor băștinașe din Americi, din Africa, Oceania sau Orientul îndepărtat. Lumea britanică este cea care a „inventat” călătoriile în scop turistic, recreativ. Rezervate inițial tinerilor aristocrați și burghezi bogați din Anglia, călătoriile „educative” efectuate pe continent pentru a cunoaște locuri și oameni noi se organizau sub forma unor „tururi” (*The Tour* sau *The Grand Tour*) prin Franța, Italia și Germania; în urma lor, tinerii numiți „turiști” își dobândeau recunoașterea socială ca Gentlemani. Și în societatea franceză a acelei vremi s-au consacrat destul de repede termenii de *turist* și de *tourism*, mai ales după publicarea cărții lui Stendhal, *Mémoires d'un touriste* (1838). Americanii au prins din urmă acest curent, la începutul secolului XX, devenind turiști (uneori foarte extravaganti) în Europa. „Pe măsură ce aspectul educativ și inițiativ s-a atenuat, au progresat aspectele legate de *loisir*. Turul face parte dintr-un moment istoric cheie, la punctul de cotitură al unei tradiții formative și la nașterea unei noi forme de consum turistic, bazată pe un ethos romantic”¹.

De oricare națiune vor fi fost, turiștii au inclus în tururile lor locuri emblematice, precum Coasta Amalfitană, Roma, Veneția, Coasta de Azur (cu celebra Promenadă a Englezilor, din Nisa), Parisul amorului și al cafenelelor, stațiunile montane din Alpii francezi, elvețieni și italieni, Viena, precum și prima rută de turism itinerant, inaugurată în 1883, care traversa Europa cu trenul Orient Express (de la Paris, prin München, Viena, Budapesta și București, ajungând în fabulosul oraș situat pe două continente: Constantinopolul – actualul Istanbul). În gărilor marilor orașe menționate, personaje cochete din „lumea bună”, cu grămezi uriașe de bagaje luxoase, însoțite de valeți și cameriste, îi făceau pe mulți oameni simpli să viseze la bucuria unei călătorii „de plăcere” (ca cea întreprinsă de caragialescul Domn Goe, de la București la Sinaia).

Pentru buna organizare a călătoriilor, au apărut și întreprinzătorii de profil. Astfel, pe la mijlocul veacului al XIX-lea, pastorul baptist englez Thomas Cook a creat prima agenție de turism (1841)², care oferea o călătorie de o zi cu trenul – mașină care a revoluționat transportul modern și a facilitat expansiunea terestră a Imperiului Britanic.

În a doua jumătate a secolului amintit, căile ferate, vapoarele cu aburi și automobilul au făcut ca transportul de masă să devină posibil și tot mai ieftin, contribuind astfel hotărâtor la dimensiunea de bază a turismului: *mobilitatea spațială*. Pe lângă gări și porturi, s-a dezvoltat treptat o infrastructură hotelieră și de restaurante. Stațiuni balneare, cazinouri, puncte naturale de atracție și instituții culturale emblematice (ca marile muzee și catedrale,

¹ Dominique Poulot, *Les origines d'un modèle touristique: les médiations du Grand Tour hier et aujourd'hui*, „Ethnologies”, Volume 38, numéro 1-2, 2016, <https://doi.org/10.7202/1041586ar>.

² Cf. Laura Gallimidi, *Petite histoire du tourisme en 5 dates marquantes*, <https://fairtrotter.com/Article/petite-histoire-du-tourisme-en-5-dates-marquantes>, 06.06.2024.

de exemplu) au devenit accesibile unui public tot mai larg, pentru care s-a edificat și dezvoltat o întreagă industrie a turismului și a serviciilor conexe.

Din această perspectivă, semnificația modernă a conceptului de *turism* trimite la două realități conexe: „mai întâi, el desemnează un ansamblu de activități prin care individul își petrece timpul liber vizitând oameni și locuri din altă localitate sau țară, din diferite motive: îmbogățirea cunoștințelor generale, distracție de diverse feluri, odihnă, tratament etc.; în al doilea rând, noțiunea de turism desemnează și totalitatea ramurilor industriale în care se produc bunurile și serviciile de care beneficiază turiștii pe parcursul călătoriei lor sau la locul de destinație”³.

Turiștii au fost definiți, la rândul lor, ca acele persoane care călătoresc de plăcere (de agrement) sau pentru motive familiale și / sau de sănătate, care participă la conferințe și reuniuni profesionale, culturale, religioase etc. sau care se deplasează în scop de afaceri în localități diferite de reședința lor permanentă, în țara de origine sau în afara ei, pentru o durată mai mare de 24 de ore, dar mai mică de un an, perioadă în care motivul principal al deplasării este altul decât exercitarea unei profesii remunerate. Când durata deplasării este mai mică de 24 de ore, turiștii sunt denumiți *excursionişti*.

Adaptându-se gusturilor diverse ale publicului larg, turismul contemporan cunoaște mai multe forme de organizare⁴ și de focusare pe zone, obiective și scopuri:

- a) *Turismul urban* presupune centrarea pe obiectivele culturale, religioase, gastronomice, sportive etc. dintr-un oraș anume. În prezent, a devenit o modă formula *City Break*, preferată mai ales de tineri și de familii cu copii de vârstă școlară (în scop educativ).
- b) *Turismul rural* a apărut ca un „refugiu” din aglomerările urbane, ca o revenire la viața naturală, la tradiții etno-culturale și ca o formă de comportament ecologic.
- c) *Turismul litoral* este definit ca destinație „3S” (*sea, sand and sun* – mare, nisip și soare).
- d) *Turismul montan* a debutat ca unul al drumețiilor, evoluând apoi către unul mai aparte, exclusivist, al sporturilor de iarnă ce presupun echipamente și resurse speciale.
- e) *Turismul balnear și balneo-climateric* folosește apele minerale și termale ca mijloace de îmbunătățire a stării de sănătate.
- f) *Turismul itinerant* este organizat sub forma unor circuite naționale și internaționale, cu tematici urbane (mari capitale ale lumii, de exemplu), culturale (turul mănăstirilor din Nordul Moldovei sau din Grecia; cetățile țărănești din Transilvania; muzeele artei moderne din Europa etc.) sau naturale (fiordurile nordice, insulele grecești, plajele Blue Flag etc.).
- g) *Turismul de croazieră* corelează deplasarea principală maritimă / fluvială cu scurte reprize pe uscat, pentru atingerea unor obiective turistice din categoriile definite mai sus. Este o formă de turism care a luat un avânt uriaș în ultimele două decenii, mai ales, în pofida criticilor vizând poluarea pe care o produce.
- h) *Turismul de sănătate și wellness* diferă într-o anumită măsură de cel balnear, vizând scopuri de recuperare medicală, de intervenții medicale speciale (dentare, chirurgie estetică), SPA, înfrumusețare, aplicare de tratamente naturiste și spirituale exotice.
- i) *Turismul de lux* presupune deplasarea în locații speciale, exclusiviste, cu mijloace foarte scumpe (avioane și iahturi private, limuzine de lux), pentru experiențe culinare

³ Ilie Dumitru, *Dreptul și economia turismului*, Universul Juridic, București, 2018, p. 12.

⁴ Cf. *Ibidem*, pp. 20-26.

și degustări excepționale (în restaurante și crame celebre) sau pentru accesul în locuri speciale (submarine, speologice, spațiale).

- j) *Turismul în parcuri tematice* (pentru copii, pentru adulți sau mixte).
- k) *Turismul vitivinicol* (formă de turism orientată spre vizitarea agenților economici care activează în domeniul vinicol și a regiunilor vinicole cu scopul de a îmbina plăcerea degustării produselor vitivinicole cu cunoașterea mediului rural, stilului de viață și activităților culturale locale – așa cum se precizează în Legea nr. 352/2006 privind organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova)
- l) *Turismul alterat sau deviant: turism sexual* (practicat predilect în țări asiatice sau din America Latină); *turism sumbru* (dark-tourism), centrat pe vizitarea unor locuri cu semnificații macabre (câmpuri de luptă, lagăre de concentrare, foste închisori și spitale de psihiatrie etc.); *turismul de cazinou* (pentru participarea la jocuri de noroc inexistente în propria țară); *turismul sărăciei* (vizitarea unor mahalale, cartiere rău famate sau de tip Favela); *turismul social* (ieftin, de masă, cu servicii de slabă calitate).

Impactul turismului asupra mediului natural și artificial

Industria modernă a turismului promovează, prin toate canalele de comunicare, o adevărată „ideologie” a caracterului binefăcător al activităților și serviciilor sale, ocultând în mod deliberat inconvenientele create localnicilor din zonele intens vizitate, mediului natural și securității siturilor cultural-istorice. De obicei, predomină în imaginarul colectiv scene de perpetuă sărbătoare și de festival, plaje însorite sau munți spectaculoși cu pârtii de schi bine utilizate, cabane confortabile cu flori la ferestre, oameni fericiți, zâmbitori, relaxați, care recomandă o locație turistică sau alta prin atitudinea lor pozitivă din fotografii sau filme publicitare. Turismul pare să fie o bucurie pentru toți – localnicii care primesc turiști și fac din aceasta o bună afacere, ca și turiștii care se încarcă cu noi energii, după o vacanță petrecută în locuri emblematice pentru frumusețea lor naturală sau pentru elementele de civilizație.

Tot sub semnul discursului ideologic stau și unele teorii economice care afirmă că turismul este o cale sigură și rapidă de dezvoltare a țărilor Lumii a Treia, dacă au norocul să dispună de peisaje naturale atractive, „virgine”, de o faună exotică și de o mână de lucru ieftină. Un turism în creștere reprezintă pentru acele țări speranța ieșirii din criză, printr-un mecanism al „bulgărelui de zăpadă”: turismul atrage investiții în infrastructură, infrastructura face posibilă dezvoltarea altor sectoare economice, care la rândul lor îngroașă PIB-ul ș.a.m.d. Puține sunt vocile care îndrăznesc să vorbească despre *externalitățile negative ale turismului*, despre balanța economică dezechilibrată între companiile de turism din țările bogate și operatorii turistici din țările sărace, care plătesc finalmente prețul greu al poluării și al exploatării nemiloase a forței de muncă locale (uneori cu încălcarea drepturilor elementare ale omului în general, ale femeilor și copiilor în special).

Citând un studiu al lui Patrick Rivers (*The Restless Generation*), Virgil Nicula remarcă faptul că paradigma dezvoltării miraculoase prin turism intensiv, în țările sărace, este o mare capcană: „«Dacă pui la un loc soare, plajă și mare și mai adaugi o injecție de capital străin, vei obține un scenariu îmbucurător promovat de bancheri, afaceriști, proprietari de hoteluri și de mijloace de transport, care au profitat din plin de pe urma extinderii turismului în țările în curs de dezvoltare». Lucrând împreună, ei au asamblat un pachet turistic care a fost ușor de vândut până acum țărilor sărace. Pentru a scoate pachetul pe piață, ei au imaginat statistici impresionante care demonstrează faptul că turismul de masă aduce monedă străină, stimulează economiile care stagnează, prin crearea de noi locuri de muncă, creșterea veniturilor și a produsului național brut. Ei demonstrează, de asemenea, cum prin turism

intensiv se construiesc drumuri și aeroporturi, iar serviciile de telecomunicații, electrificare și canalizare se multiplică ca prin magie. Se arată de asemenea și efectele benefice asupra populației locale, cum aceasta lasă la o parte apatia și adoptă stilul de viață al vizitatorilor”⁵.

În locul dezvoltării generale promise prin mirajul turismului intensiv, țările sărace se trezesc cu următoarele categorii de *efecte negative asupra mediului natural*:

a) schimbări în compoziția speciilor floristice și faunistice (distrugerea habitatelor unor specii, uciderea animalelor pentru vânătoria de agrement sau pentru experiențe culinare exotice, defrișarea în scop de amenajare turistică, reducerea suprafețelor ariilor protejate, distrugerea unor specii vegetale sălbatice prin exploatare intensivă etc.);

b) poluarea apei și a aerului, poluare fonică;

c) deteriorarea solurilor, a zonelor costiere și a malurilor râurilor, alunecări de teren, deșertificări, deteriorarea peșterilor;

d) scăderea dramatică a resurselor de apă și riscul de incendii de vegetație;

e) efecte vizuale dezagreabile cauzate de depozite neecologice de deșeuri, de mizeria lăsată de turiști în zone naturale.

La rândul său, *mediul artificial (antropic) este și el afectat negativ* de turismul excesiv: aglomerarea marilor orașe și menținerea lor într-o perpetuă febră a construcțiilor, cu numeroase situații de alterare a armoniei arhitecturale (stilistice); scumpirea transportului public, a serviciilor de alimentație publică, dar mai ales a chiriilor în localitățile cu mare aflax turistic; creșterea inevitabilă a gradului de poluare etc.

Dincolo de efectele negative specifice mediului natural și celui antropic, turismul excesiv mai poate aduce cu sine și alte inconveniente: dezvoltarea unidimensională a zonelor turistice, cu risc de transformare a lor în economii monoindustriale, dependente exclusiv de turism; creșterea nevoii de a importa bunuri produse în alte regiuni; caracterul sezonier al veniturilor provenite din turism.

Deși industria turismului aduce profituri uriașe la bugetele unor țări, regiuni sau orașe, au apărut în ultimii ani mișcări sociale de limitare a „turismului excesiv”, în urma cărora s-au luat măsuri legale și administrative nemaîntâlnite până acum. Iată câteva exemple relevante:

1. Protejarea plajelor din Sardinia (în special a Spiaggia Rosa, de pe Insula Budelli), de unde turiștii obișnuiau să fure kilograme de nisip roz, a început încă din 1990, când accesul direct al turiștilor a fost interzis, fiind permis doar de la distanță, din bărci, sau pe o potecă din spatele plajei. Deținerea sau vânzarea de nisip, pietricele sau scoici de pe coastă sau din mare se pedepsește cu o amendă de până la 3.000 de euro. Turiștii riscă chiar și închisoarea dacă sunt condamnați pentru furt cu circumstanța agravantă de a fi furat un bun de utilitate publică.

2. Descurajarea actelor de vandalism față de monumentele istorice. În 2023, un turist care a scrijelit pe Colosseum numele iubitei sale a fost dat în urmărire, sancțiunea pe care o risca fiind de 15.000 de euro și până la 5 ani de închisoare, potrivit legilor italiene ale patrimoniului.

3. Cele mai populare destinații din lume, cum ar fi Veneția, Barcelona, Tenerife, Bali și Noua Zeelandă, se luptă să țină sub control numărul de vizitatori. Care este problema cu turismul excesiv în aceste destinații? În primul rând, rezidenții locali au de suferit, deoarece proprietățile imobiliare devin inaccesibile din cauza proprietarilor care cumpără case pentru a le închiria turiștilor, la prețuri mari. În același timp, autoritățile se luptă să gestioneze

⁵ Virgil Nicula, *Ecoturismul și conservarea mediului*, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, 2008, p. 25.

gunoiul lăsat în urmă de turiști, iar poluarea contribuie la criza climatică. O măsură pe care destinațiile respective mizează sunt taxele suplimentare, chiar dacă ele nu descurajează semnificativ aflusul de vizitatori. Trebuie precizat că taxarea turismului este practică de țări precum Austria, Belgia, Butan, Bulgaria, Insulele Caraibe⁶, Croația, Cehia, Elveția, Franța, Germania, Grecia, Italia, Japonia, Malaezia, Noua Zeelandă, Țările de Jos, Portugalia, Slovenia, Spania, SUA, Ungaria. Acestea impun taxe modice de turism, de câțiva euro / persoană / sejur.

4. Amsterdamul blochează construcția de noi hoteluri și vrea să mențină numărul locurilor de cazare la maximum 20 de milioane pe an, pentru a face mai bună viața localnicilor.

5. Veneția a interzis deplasarea pe stradă cu trolere, încă în urmă cu 10 ani; în 2021 a interzis acostarea navelor mari de croazieră pe lagună; din 2024, este interzis turismul în grupuri mai mari de 25 de persoane.

6. În Portofino este interzis fotografiatul selfie în zonele foarte aglomerate, amenda fiind de 275 de euro.

7. Marsilia și Barcelona au limitat numărul turiștilor care pot debarca de pe navele de croazieră, în timp ce Amsterdam, Dubrovnik și Santorini au înăspriat regulile pentru vasele de croazieră.

8. Norvegia este țara cu cea mai lungă linie de coastă din Europa. Fiordurile atrag din ce în ce mai multe vase de croazieră. Însă carburantul și turismul de masă poluează masiv. De aceea, guvernul norvegian a decis că, începând din 2026, în fiorduri vor avea acces doar ambarcațiunile cu combustibili alternativi și de mai mici dimensiuni decât marile vase din prezent. Nu putem să nu observăm, în această politică de mediu, substratul economic al guvernului de la Oslo, care urmărește substituirea operatorilor globali cu firme locale; dar oricare ar fi motivul, o astfel de măsură poate să ducă la scăderea semnificativă a problemelor de mediu din fiorduri.

România s-a angajat și ea în procesul amplu de reformare a activităților turistice, prin compatibilizarea lor cu exigențele protecției mediului natural și a patrimoniului cultural. „În scopul protejării și valorificării optime a resurselor turistice cuprinse în zonele, stațiunile și localitățile turistice, s-a elaborat o serie de acte normative privind organizarea și desfășurarea activității de turism în România (Ordonanța Guvernului nr. 58/1998), amenajarea, omologarea și întreținerea pârtiilor de schi pentru agrement și a traseelor turistice montane (HG nr. 801/1996 și HG nr. 1267/1996), utilizarea turistică a plajei litoralului Mării Negre (HG nr. 107/1996), atestarea stațiunilor turistice (HG nr. 77/1996 și HG nr. 1122/2002) și s-au definitivat criteriile privind definirea și atestarea zonelor turistice în care preservarea mediului înconjurător și a potențialului turistic este o condiție prioritară. S-au elaborat, de asemenea, norme speciale privind zonele de protecție sanitară în cazul alimentării cu apă și al utilizării resurselor balneo-terapeutice (HG nr. 101/1997).

Prin *Legea nr. 41/1995 privind protejarea patrimoniului cultural național*, se definesc conceptele de patrimoniu cultural național și de monument istoric, componentele acestora, măsurile și zonele de protecție a lor, care se vor stabili prin documentele de urbanism.

⁶ Antigua și Barbuda, Aruba, Bahamas, Barbados, Bermuda, Bonaire, Insulele Virgine Britanice, Insulele Cayman, Dominica, Republica Dominicană, Grenada, Haiti, Jamaica, Montserrat, St. Kitts și Nevis, St. Lucia, St. Maarten, St. Vincent și Grenadine, Trinidad și Tobago și Insulele Virgine Americane au toate o formă de taxă pentru vizitatori. Taxele variază de la 13 euro în Bahamas la 45 de euro în Antigua și Barbuda (<https://www.euronews.ro/articole/taxe-turistice-2024-iata-toate-orasele-si-tarile-in-care-va-trebui-sa-platesti-pe>).

Măsurile ce se impun pentru protecția potențialului turistic și a prevenirii degradării lui urmăresc, în principal, valorificarea științifică și rațională a resurselor turistice, astfel ca rata de exploatare a acestora să nu fie mai mare decât rata lor de reciclare și regenerare, iar intensitatea relațiilor directe sau indirecte ale turismului cu factorii de mediu să nu depășească limitele capacității de primire (de suport) a acestora”⁷.

Rolul ghidului de turism în reducerea impactului negativ al activităților turistice asupra mediului

Fiecare dintre formele de turism din zilele noastre lasă o amprentă asupra mediului în cadrul căruia se desfășoară. Astfel, cohorte de turiști lasă în urma lor deșeuri alimentare, ambalaje, obiecte personale defecte, dar și „însemne personale” pe zidurile unor clădiri, pe coaja arborilor sau pe opere de artă... Unii dintre călători obișnuiesc să ia cu ei „amintiri” din locurile vizitate, pentru acest scop dizlocând bucăți de construcții, culegând plante din mediile naturale protejate, scoici și pietre de pe plaje. În aceste condiții, turismul intră într-o dură coliziune cu mediul natural și artificial, coliziune față de care se activează regulile de drept al mediului.

În România, contravențiile și infracțiunile de mediu sunt specificate în cea mai mare parte în *Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1196 din 30 decembrie 2005, cu modificările și completările ulterioare. În baza actului normativ menționat, autoritatea competentă să constate contravențiile și infracțiunile intervine inclusiv în situațiile în care se produc daune mediului prin activitățile de turism, din culpa agenților economici care desfășoară astfel de activități sau din culpa turiștilor persoane fizice.

Pentru a preveni încălcarea normelor de mediu de către turiști, un rol foarte important revine furnizorilor de servicii turistice și ghizilor de turism, care au datoria de a-și informa clienții cu privire la regulile pe care aceștia trebuie să le respecte în diverse situri naturale sau artificiale.

Potrivit *Ordinului nr. 10/1998 al Ministrului Turismului pentru aprobarea Normelor metodologice privind selecționarea, școlarizarea, atestarea, utilizarea și atribuțiile ghizilor de turism*, publicat în Monitorul Oficial nr. 112 din 12.3.1998, ghizilor le revine îndatorirea de a informa turiștii despre obligațiile / restricțiile / interdicțiile și sancțiunile de mediu. Această obligație este stipulată în Anexa nr. 7 la Normele metodologice menționate anterior, în art. 2 (Atribuțiile ghidului de turism), punctul 2.14: „2.14. să atenționeze turiștii asupra obligației pe care o au cu privire la ocrotirea monumentelor naturii, a tuturor obiectivelor turistice, la evitarea degradării și a poluării naturii și la păstrarea patrimoniului național”.

Față de această obligație profesională generică, ghizilor de turism le revine îndatorirea de a se informa și de a transmite turiștilor normele de mediu specifice fiecărui sit vizitat, știut fiind faptul că unele obiective pot fi protejate suplimentar, în virtutea fragilității lor.

Profesia de ghid turistic valorizează din ce în ce mai mult ideea de turism sustenabil, ecologic. În aceste condiții, ghizii formați în prezent își asumă roluri relativ noi: „Ghizii de ecoturism sunt vedetele lumii călătorilor. Sunt pasionați de conducerea grupurilor de aventurieri în excursii bazate pe natură, cunoscute și sub numele de eco-tururi. Într-un fel, sunt ca niște enciclopedii ambulante, cu cunoștințe de specialitate despre ecosistemul local și istoria destinației. Le place să împărtășească fapte și povești amuzante care fac experiența

⁷ Virgil Nicula, *op. cit.*, p. 33.

mai semnificativă și memorabilă. Într-un fel, ghizii de ecoturism sunt ca paznicii turismului responsabil. Ei inspiră călătorii să lase un impact minim asupra mediului și a comunităților locale. Urmând îndrumările lor, călătorii se pot bucura de aventura vieții lor, făcând în același timp o diferență pozitivă”⁸.

Problematica mediului și a dezvoltării durabile în politicile publice și în dreptul contemporan

Politicile de mediu și cele referitoare la dezvoltarea durabilă sunt în prezent mai mult decât o simplă (și trecătoare) „modă” impusă de organizațiile internaționale, sub presiunea opiniei publice și a ONG-urilor de profil; date fiind numeroasele provocări climatice, de securitate sanitară, demografice și economice, statele lumii și marile companii au integrat treptat în strategiile lor de dezvoltare o seamă de elemente din sfera responsabilității sociale, printre ele aflându-se predilect cele care privesc protecția mediului înconjurător, conservarea resurselor naturale pentru generațiile viitoare, reciclarea materiilor prime, energia verde, economia circulară, echitatea socială a dezvoltării economice, drepturile omului etc. Toate acestea fac obiectul strategiilor de politică publică (conturate de autoritățile statale și locale) și al strategiilor de dezvoltare ale corporațiilor, ca și ale agenților economici de mai mici dimensiuni. Dar, de la includerea chestiunilor de mediu în documente strategice (predominant politice, cu enunțuri de principiu) și până la observarea unor rezultate concrete în materie, trebuie parcurse în mod necesar și inevitabil niște etape de ordin juridic, prin care *principiile* generoase ale *dezvoltării durabile* să se transforme în *norme obligatorii*, înzestrate cu forță sancționatorie. Numai prin forța constrângătoare a normelor juridice, garantată de instituții puternice și credibile, societatea noastră ajunge să dea substanță principiilor protecției mediului și dezvoltării durabile în toate sectoarele de activitate: de la marile industrii, la agricultură, comerț și turism.

Dreptul mediului conține un set de reguli și principii care reglementează relația dintre oameni și mediul înconjurător, cu scopul de a proteja și conserva resursele naturale și de a preveni poluarea și alte forme de degradare a mediului. Fiind vorba despre reguli și principii, înseamnă că acest sistem va conține deopotrivă *elemente de drept și convenții politice*.

Date fiind obiectul său, cuprinderea globală și efectele scontate pentru viața întregii planete, dreptul mediului ocupă un loc esențial în sistemul internațional (și național) de drept. O particularitate a dreptului mediului constă în *caracterul său planetar* (derivat din caracterul planetar al problemelor propriu-zise de mediu, care nu se opresc la frontierele unui stat, ci afectează omenirea în ansamblu – ca în cazul încălzirii globale, al erupțiilor marilor vulcani, al accidentelor nucleare etc.), ce implică / obligă la o largă cooperare internațională pentru realizarea funcțiilor sale. Din această perspectivă, vom identifica mai multe dimensiuni sau componente ale dreptului internațional al mediului:

- a) *componenta normativă națională*, respectiv totalitatea reglementărilor juridice interne (din fiecare țară) vizând protecția, conservarea și ameliorarea mediului;
- b) *dreptul comunitar al mediului*: reglementările adoptate de Uniunea Europeană;
- c) *dreptul internațional al mediului*, format din reglementările juridice în domeniu, adoptate la nivel internațional, precum și din alte izvoare specifice (în principal, acorduri și convenții, declarații internaționale / globale).

⁸ Travel Carpathia, *Ecotourism Guide: The Essentiale Role in Sustainable Travel*, <https://travelcarpathia.com/blog/ecotourism-guide/>, 11 mai 2023.

Corelând prevederile specifice de pe cele trei paliere, s-a ajuns, în unele părți ale lumii, la structurarea unor politici de dezvoltare durabilă în care protecția mediului se realizează mai eficient tocmai folosind o parte din beneficiile aduse de activitatea de turism. „Atunci când turismul este gestionat responsabil, acesta poate face mai mult decât să minimizeze daunele, ci poate proteja în mod activ locurile pe care oamenii le vizitează. Prin generarea de venituri și creșterea gradului de conștientizare, turismul poate contribui la finanțarea eforturilor de conservare, poate sprijini comunitățile locale și poate crea stimulente puternice pentru conservarea naturii și culturii. Adesea, valoarea economică a frumuseții naturale sau a biodiversității unei destinații este cea care justifică protejarea acesteia. De exemplu, Marea Barieră de Corali. Turismul contribuie anual cu peste 6 miliarde de dolari australieni la economia țării și susține aproximativ 64.000 de locuri de muncă – un argument economic puternic pentru conservarea recifului. Taxele de vizitare colectate prin tururile recifului sunt reinvestite în inițiative precum restaurarea corallilor, monitorizarea sănătății recifului și controlul stelelor de mare coroană de spini – o amenințare cheie la adresa învelișului coral. Dincolo de Australia, țări și regiuni precum Costa Rica, Tibet și Bhutan au construit modele turistice întregi în jurul conservării. În Costa Rica, ariile protejate acoperă peste 25% din suprafața țării, multe dintre ele fiind finanțate prin ecoturism. Între timp, Bhutanul limitează numărul de vizitatori și percepe o taxă zilnică ce contribuie direct la protecția mediului și la conservarea culturii. Atunci când este făcut corect, turismul poate oferi o cale în care creșterea economică și gestionarea mediului merg mână în mână, nu în conflict”⁹.

Concluzii

Sistemul normativ și componentele politice ale dreptului mediului au evoluat în timp, concomitent cu accentuarea problemelor de mediu create de industrialismul secolului XX, dar și concomitent cu dezvoltarea unei „conștiințe planetare” a nevoii de a proteja natura, atât cât mai putem să atenuăm dezechilibrele de mediu, devenite tot mai semnificative în ultima vreme. Recent, ideea de protecție a mediului a pătruns puternic în *domeniul turismului*, unde se vorbește de *protecția patrimoniului*, de *ecologie și sustenabilitate*.

Legislația națională și internațională a mediului se află într-un „dialog” constructiv cu legislația turismului, aceasta din urmă incluzând, pe lângă normele de protecție a consumatorului și de calitate a serviciilor din turism, o importantă componentă de protecție a mediului natural și a patrimoniului cultural. Pentru ca normele în cauză să fie cunoscute și înțelese de beneficiarii serviciilor de turism, un rol esențial revine ghidului turistic, el jucând multiple roluri: facilitator social, promotor al valorilor culturale, avertizor în privința comportamentelor sancționabile etc.

References

- Kara Anderson, *Tourism and Environment: a Delicate Balance*, <https://greenly.earth/en-gb/blog/industries/tourism--the-environment-a-delicate-balance>, 9 mai 2025.
- Ilie Dumitru, *Dreptul și economia turismului*, Editura Universul Juridic, București, 2018.
- Laura Gallimidi, *Petite histoire du tourisme en 5 dates marquantes*, <https://fairtrotter.com/Article/petite-histoire-du-tourisme-en-5-dates-marquantes>, 06.06.2024.
- Virgil Nicula, *Ecoturismul și conservarea mediului*, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, 2008.

⁹ Kara Anderson, *Tourism and Environment: a Delicate Balance*, <https://greenly.earth/en-gb/blog/industries/tourism--the-environment-a-delicate-balance>, 9 mai 2025.

Dominique Poulot, *Les origines d'un modèle touristique: les médiations du Grand Tour hier et aujourd'hui*, „Ethnologies”, Volume 38, numéro 1-2, 2016,
<https://doi.org/10.7202/1041586ar>.

Travel Carpathia, *Ecotourism Guide: The Essentiale Role in Sustainable Travel*,
<https://travelcarpathia.com/blog/ecotourism-guide/>, 11 mai 2023.

Legea nr. 41/1995 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 68/1994 privind protejarea patrimoniului cultural național, publicată în Monitorul Oficial nr. 105 din 30 mai 1995.

HG nr. 77 din 14 februarie 1996 pentru aprobarea Normelor privind atestarea stațiunilor turistice, publicată în Monitorul Oficial nr. 38 din 22 februarie 1996.

Legea apelor nr. 107 din 25 septembrie 1996, publicată în Monitorul Oficial nr. 244 din 8 octombrie 1996.

HG nr. 801 din 17 septembrie 1996 pentru aprobarea Normelor privind amenajarea, omologarea, întreținerea și exploatarea pirtiiilor și traseelor de schi pentru agrement, publicată în Monitorul Oficial nr. 230 din 25 septembrie 1996.

HG nr. 101 din 3 aprilie 1997 pentru aprobarea Normelor speciale privind caracterul și mărimea zonelor de protecție sanitară, publicată în Monitorul Oficial nr. 62 din 10 aprilie 1997.

Ordinului nr. 10/1998 al Ministrului Turismului pentru aprobarea Normelor metodologice privind selecționarea, școlarizarea, atestarea, utilizarea și atribuțiile ghizilor de turism, publicat în Monitorul Oficial nr. 112 din 12.3.1998.

HG nr. 1.122 din 10 octombrie 2002 pentru aprobarea condițiilor și a procedurii de atestare a stațiunilor turistice, precum și pentru declararea unor localități ca stațiuni turistice de interes național, respectiv local, publicată în Monitorul Oficial nr. 770 din 23 octombrie 2002.

Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1196 din 30 decembrie 2005.

HG nr. 1.267 din 8 decembrie 2010 privind eliberarea certificatelor de clasificare a licențelor și brevetelor de turism, publicată în Monitorul Oficial nr. 866 din 23 decembrie 2010.